

ÚVODNÍ POZNÁMKA

Cílem této sbírky je seznámit české čtenáře s některými u nás méně známými díly Arkadije a Borise Strugackých (respektive i s díly zcela neznámými). Každá z novel a povídek je navíc doplněna o krátký doslov z pera Borise Strugackého, který líčí okolnosti jejího vzniku a zasazuje ji do celkového kontextu tvorby bratrské dvojice.

Novela Pokus o útěk (Popytka k bĕgstvu, v originále poprvé publikována v roce 1962) dosud česky vyšla pouze jednou, a to v překladu Oldřicha Uličného coby součást antologie světové fantastiky Experiment člověk (Svoboda, Praha 1983).

Jen jednou byla česky (v překladu Miroslavy Genčiové) vydána také novela Kluk z pekla (Pareň iz preispodněj, 1974), konkrétně pod názvem Chlapík z pekla ve stejnojmenné antologii sovětské sci-fi literatury, která náležela do edice Knihy odvahy a dobrodružství (Albatros, Praha 1986).

Na rozdíl od prvních vydání vycházejí texty obou novel v této knize z plně zrestaurovaných autorských verzí originálu, z nichž byly odstraněny veškeré cenzurní zásahy.

V případě povídek První muži na prvním prámu (Pĕrvyje ljudi na pĕrvom plotu, 1968) a Ubozí zlí lidé (Bĕdnye zlyje ljudi, 1990) se jedná o jejich vůbec první vydání v českém jazyce.

Konstantin Šindelář

POKUS O ÚTĚK

I.

„Dneska bude pěkně!“ prohlásil Vadim nahlas.

Stál před dokořán otevřenou stěnou, poplácával se po obnažených ramenech a díval se do zahrady. V noci pršelo a tráva byla mokrá a mokré byly i keře a střecha sousední chaty. Obloha byla šedá a na pěšince se blyštěly kaluže. Vadim si povytáhl slipy, seskočil do trávy a rozběhl se po vyšlapané stezce. Zhluboka a hlučně vdechoval vlahý jitřní vzduch a běžel kolem vodou nasáklých rozkládacích lehátek, kolem mokrých beden a balíků, kolem sousedovic plaňkového plotu, na němž se, vystavuje na odiv své útroby, skvěl napůl rozebraný „kolibřík“, skrz mokré, bujně rozkošaté keře a mezi kmeny mokrých borovic. Potom, aniž by se zastavil, po hlavě skočil do rybníčka, vylezl na protějším břehu, porostlém ostricí, a odtud pak notně rozpálený a tuze spokojený sám se sebou stále rychleji a rychleji pádil nazpět, přičemž přeskakoval obrovské stojaté louže a plašil šedivé žabky. Jeho cílem byl palouk před Antonovou chatou, na němž stála Loď.

Loď byla ještě úplně mladá, nebyly jí ani dva roky. Její boky, matné a černé, zůstávaly naprosto suché a stěží postřehnutelně se chvěly, zatímco zašpičatělý vršek byl silně nakloněný a namířený do onoho bodu na šedé obloze, kde se za mračny nacházelo slunce – Loď totiž jenom tak ze zvyku čerpala energii. Vysoká tráva kolem Lodi povadla a zežloutla; navíc ji místy pokrývala jinovatka. Na druhou stranu, tohle byl přece jen slušný a krotký hvězdolet typu „Turista“. Pracovní linkový hvězdolet by během jediné noci stačil vymrazit celý les v okruhu deseti kilometrů.

Vadim oběhl Loď kolem dokola – nohy mu při zatáčení podkluzovaly – a zamířil domů. Zatímco se se slastným úpěním utíral do huňatého ručníku, vyšel z protější chaty soused strejda Saša se skalpelem v ruce. Vadim mu zamával ručníkem. Sousedovi už táhlo na šestnáctý křížek a každíčkový den se piplal se svou helikoptérou, jenže pořád marně – „kolibřík“ létal jen s krajní neochotou. Soused se na Vadima zamyšleně podíval.

„Nemáš náhodou náhradní bioprvky?“ zeptal se.

„Copak, shořely vám?“

„To nevím. Ale chovají se nenormálně.“

„Mohl bych zavolat Antonovi, strejdo Sašo,“ navrhl Vadim.

„Je teď ve městě. Ať vám jich pár přiveze.“

Soused přistoupil k helikoptéře a cvrnknul ji skalpelem do přídě.

„Proč pořád nechceš létat, ty tuntu?“ zeptal se nazlobeně.

Vadim se začal oblékat.

„Bioprvky...“, zavrčel strejda Saša a ponořil skalpel do „kolibříkových“ útrob. „Komu tohle prospěje? Živé mechanismy... Položivé mechanismy... Téměř neživé mechanismy... Žádná montáž a žádná elektronika... Jen samé nervy! Promiňte, ale já přece nejsem chirurg.“ Helikoptéra sebou šklubla. „Dej pokoj, ty zvíře! Stůj klidně!“ Vytáhl skalpel a otočil se k Vadimovi. „Ono je to dokonce nehumánní!“ prohlásil. „Chudák porouchaný stroj se mění v jeden velký bolavý zub! Nebo jsem možná příliš staromódní? Jenže mně je téhle věci zkrátka líto, chápeš to?“

„Mně taky,“ zamumlal Vadim, zatímco si natahoval košili.

„Cože?“

„Povídám: Nechcete třeba pomoci?“

Strejda Saša se chvíli díval na helikoptéru, pak na skalpel ve své ruce a potom zase na helikoptéru.

„Ne,“ řekl nakonec rázně. „Nehodlám se přizpůsobovat okolnostem. Však ono se mi to povede, však ona ještě začne létat.“

Vadim se posadil ke snídani. Zapnul stereovizor a položil před sebe „Nejnovější metody stopování tachorgů“. Kniha to byla hodně stará, papírová a nesčetněkrát přečtená ještě Vadimovým dědečkem. Na obálce měla vyobrazení Pandory, planetární přírodní rezervace, s dvojicí netvorů v popředí.

Vadim jedl, listoval v knize a s potěšením pokukoval po pohledné hlasatelce, která vykládala cosi o neshodách kritiků ohledně emociolizmu. Hlasatelka byla nová a Vadimovi se líbila už celý týden.

„Emociolizmus!“ řekl Vadim s povzdechem a zakousl se do chleba s kozím sýrem. „Milé děvče, to slovo je přece odporné dokonce i foneticky. Radši poleť s námi! A slovo ať zůstane na Zemi. Než se vrátíme, určitě samo od sebe zanikne – tím si buď jistá.“

„Emociolizmus v sobě coby směr ukrývá řadu příslibů,“ pronášela hlasatelka s vážným výrazem. „Jedině on v dnešní době nabízí skutečné perspektivy pro zásadní omezení entropie emočních informací v umění. Dále, jedině on...“

Vadim se s chlebem v ruce postavil a přistoupil k otevřené stěně.

„Strejdo Sašo,“ zavolal, „když se řekne ‚emociolizmus‘, neslyšíte v tom slovu něco... nepatřičného?“

Soused s rukama za zády stál před napůl rozebranou helikoptérou. „Kolibřík“ se chvěl jako strom v závanech větru.

„Cože?“ zeptal se strejda Saša, aniž se otočil.

„Ve slovu ‚emociolizmus‘,“ zopakoval Vadim. „Já osobně v něm slyším umíráček a vidím vyumělkovanou budovu krematoria... A cítím z něho vůni povadlých květin, no vážně.“

„Ty jsi byl odjakživa taktní hoch, Vadime,“ řekl starý pán s povzdechem. „A ono to slovo vážně zní dost mizerně.“

„Celé je takové nějaké negramotné,“ přitakal Vadim s plnou pusou. „Jsem rád, že to taky cítíte... Poslyšte, a kde vlastně máte skalpel?“

„Spadl mi dovnitř,“ řekl strejda Saša.

Vadim nějakou dobu hleděl na trýznivě se chvějící helikoptéru.

„Víte, co jste udělal, strejdo Sašo?“ řekl. „Vy jste tím skalpelem uzavřel digestální systém. Hned zavolám Antonovi, ať vám doveze nový skalpel.“

„A co tenhle?“

Vadim se smutným úsměvem mávl rukou.

„Podívejte,“ řekl a zvedl zbytek chleba. „Vidíte?“ Strčil si poslední sousto do úst, rozžvýkal ho a spolkl.

„Co to znamená?“ zeptal se strejda Saša se zájmem.

„Právě jsem názorně demonstroval osud, který postihl váš nástroj.“

Strejda Saša se podíval na helikoptéru. Ta přestala vibrovat.

„A je po všem,“ řekl Vadim. „Máte po skalpelu. Zato ale taky máte nabitého ‚kolibříka‘. Aspoň na třicet hodin nepřetržitého chodu.“

Soused vykročil kolem helikoptéry a přitom se bezcílně dotýkal různých jejích částí. Vadim se zasmál a vrátil se ke stolu. Právě dojídal druhý chleba se sýrem a dopíjel druhou sklenici kyšky, když vtom zámek informátoru cvakl a tichý a klidný hlas pronesl:

„Žádné zmeškané hovory a žádné návštěvy. Anton vám před cestou do města přeje dobré ráno a navrhuje, abyste se ihned po snídani začal oprostovat od všeho pozemského. Institut obdržel devět nových úkolů...“

„Bez podrobností,“ požádal Vadim.

„... Úkol číslo devatenáct prozatím nebyl vyřešen. Pel Minčchingová přišla s důkazem teorému o existenci polynomické

funkce nad Q-polem Simonjanových struktur. Adresa: Richmond, sedmnáct-sedmnáct-sedm. To je vše.“

Informátor cvakl, odmlčel se a pak mravokárně dodal:

„Závidět je špatné. Závidět je špatné.“

„Ty tulpasi!“ řekl Vadim. „Já přece vůbec nezávidím. Já se raduju! Pel je šikulka!“ Zamyšleně se zadíval do zahrady. „Ne,“ řekl. „Prozatím... Pryč s tím vším! Už je fakt nejvyšší čas začít se oprošťovat od všeho pozemského.“

Nahrnul špinavé nádobí do odpadové šachty a zvolal:

„Na tachorgy! Ozdobíme pracovnu Pel Min-čchingové – tam v Richmondu, sedmnáct-sedmnáct-sedm – lebkou tachorga!“

Pak zazpíval:

„Tachorgové strachy skučí,

kvičí a zoufale bučí!

Neb do války se s nimi chystá

strukturální lingvista!“

A hned potom zamumlal: „Takže teď tohle... Kde je radiofon?“ Navolil číslo. „Antone? Jak to jde?“

„Stojím ve frontě,“ odpověděl Anton.

„Nepovídej! A všichni mají namířeno na Pandoru?“

„Hodně z nich. Kdosi šíří fámy, že lov tachorgů bude brzy zakázán.“

„Ale my to ještě stihneme, ne?“

Anton chvíli mlčel.

„Stihneme,“ řekl pak.

„A jsou tam kolem nějaké holky?“

„Aby ne...“

„A ty to taky stihnou?“

„Hned se jich zeptám... Povídají, že stihnou.“

„Tak jim řekni, že je pozdravuje známý strukturální lingvista ušlechtilého zevnějšku, šest stop vysoký... Poslyš, Antone, co jsem ti to vlastně chtěl...? Jo, už vím! Prosim, přivez strejdovi Sašovi nový skalpel. A pár BP-6. A k tomu taky nějaké BP-7.“

„Plus ještě novou helikoptéru,“ řekl Anton. „A copak starý pán provedl se starým skalpelem?“

„No, co myslíš, že se asi dá provést se skalpelem?“

„To právě netuším,“ řekl Anton po krátkém přemýšlení. „Skalpely by totiž měly být věčné. Na způsob chrámů v Baalbeku.“

„Upustil ho do žaludku svého ‚kolibříka‘.“

Z radiofonu se ozvalo několikahlasné hihňání. Fronta se zjevně dobře bavila.

„No nic,“ řekl Anton. „Počítej, že se už brzy vrátím. A zatím... Buď můj první důstojník a začni s nakládkou.“

Vadim si strčil radiofon do kapsy a přes tři pokoje pohledem odhadl vzdálenost k východu.

„Duch nohou sláb jest,“ zarecitoval, „rukou moc jest zlá!“

Udělal stojku a čile se po rukou rozběhl k východu. Na zápraží předvedl salto a s výkřikem: „Hej!“ přistál na všech čtyřech v trávě před chatou. Když se zvedl a otřel si ruce, procítěně pronesl:

*„Jak v souboji, tak ve válce
získá hlavní cenu hladce
muž, jenž sbírá první místa –
strukturální lingvista.“*

Pak beze spěchu zamířil do aleje, kde se vršily bedny a balíky. Věcí k naložení bylo dost. Museli s sebou vzít dostatek

zbraní, střeliva, proviantu a oblečení – a to zvláště oblečení pro lov a zvláště pro návštěvu slavné restaurace U Lovce na plochem vrcholku Everýny, kde se mezi stolky volně prohání ostře kořeněný vítr a pod srázem se tři sta metrů hluboko tísni černé neprostupné houštiny, připomínající bouřkové mraky; kde do sebe trny podrápaní lovci s chechtáním lijí obsah baňatých láhví Tachorgovy krve a rozpažují – divže si přitom nevykloubí ramena – v marné snaze ukázat, jak velkou lebku by si přinesli jako trofej, kdyby ovšem tušili, na které straně má karabina hlaveň; kde v tmavozeleném přítmi Světlého rytmu na znavených nohou plavně tančí zamilované páry; kde nad hřebenem Odvážlivců stoupají k bezhvězdnému nebi ploské rozmlžené měsíce.

Vadim přidřepl zády k nejtěžší bedně, napnul svaly a pak ji jedním prudkým škubnutím zdvihl. Věděl, že bedna obsahuje tři automatické karabiny s mířidly pro střelbu v mlze a šest stovek nábojů v plochých plastových zásobnících. Vadim pružnými kroky zamířil zahradou směrem k Lodi. Zastavil se u ní na straně úložiště a kopl do jejího boku. Membrána, kterou byl potažený oválný otvor, se rozestoupila a Vadim shodil bednu dolů do tmy, z níž mu do obličeje dýchl chlad.

Pak vykročil nazpět; za chůze trhal z keřů obrovské bobule jakési hybridní odrůdy. Každý keř pro něho měl přichystanou pořádnou sprchu velkých studených krůpějí.

Musíme sejmout přinejmenším pět tachorgů, říkal si. Jednu lebku dostane Pel Min-čchingová z Richmondu, aby věděla, že jsem fajn kluk. Jednu lebku dostane máma, ale ta si ji nevezme, na to je moc seriózní, a tak tuhle lebku daruji první dívce, která mě po desáté ráno mine na rohu Něvské třídy a Sadové ulice. Třetí lebku hodím po Samsonovi, abych zmírnil jeho skepsi – tuhle se totiž u Nelly, když jsem jí vyprávěl o naší

minulé výpravě na Pandoru, choval nějak divně. Čtvrtou dám samotné Nelly, aby věřila mně, a ne Samsonovi. A pátou si pověsím nad stereovizor. S velkým potěšením si představil, jak to bude pohledné hlasatelce slušet pod lebkou netvora s vyceněnými zuby.

Odnesl na Loď čtyři velké bedny s živým masem, osm beden s ovocem a zeleninou, dva měkké balíky s oblečením a pak ještě jednu velkou bednu s dárky pro starousedlíky a kostrbatým nápisem „Skříňka pro Pandoru“.

Slunce kdesi za mraky stoupalo výš a výš; začínalo být horko. Všechno kolem vysychalo. Žabky se poschovávaly do trávy. Prázdné chaty s šelestem otevíraly své stěny. Strejda Saša si zavěsil houpací síť a s novinami v ruce ulehл vedle svého „kolibříka“. Vadim skončil s nakládkou a uvelebil se vedle angreštového keře.

„Takže vy tedy odlétáte,“ řekl strejda Saša.

„Hm.“

„Na Pandoru?“

„Jo.“

„Tady se píše, že se přírodní rezervaci chystají uzavřít. Na několik let.“

„To nic, strejdo Sašo,“ řekl Vadim. „My to stihneme.“

Strejda Saša se odmlčel a pak tlumeně řekl:

„Bude mi tady samotnému smutno.“

Vadim přestal žvýkat.

„Však my se zase vrátíme, strejdo Sašo! Za měsíc.“

„To je jedno. Já se na ten měsíc vrátím do města. Co bych tady sám dělal mezi pěti prázdnými chatami?“ Podíval se na helikoptéru. „Jen s tímhle tuntou. Položivým.“

Z oblohy se ozvalo tlumené frkání.

„Vida,“ řekl strejda Saša. „Letí někdo další.“

Vadim zaklonil hlavu. V malé výšce nad chatovou osadou pomalu opisoval osmičku zářivě červený „rhamphorhynchus“. Na úzkém břichu stroje se zřetelně rýsovalo bílé číslo.

„Tohle bych uměl taky,“ řekl strejda Saša. „Ale jen si zkuste, kamaráde, letět střemhlav dolů a pak přistát ne na bok ani do rybníčka, ale přesně semhle na palouk...“

„Rhamphorhynchus“ odletěl. Od betonové cestičky za zahradou však vzápětí dolehlo supění přijíždějícího automobilu.

„V té naší osadě začíná být rušno,“ řekl strejda Saša. „Provoz jak na Něvské třídě.“

„To je Anton!“ Vadim byl rázem na nohou a rozběhl se k Lodi.

Anton zaparkoval v garáži, a když vyšel ven, roztržitě řekl:

„Vše v pořádku, Dimo. Navigační knihu jsem zaregistroval, požehnání jsem dostal...“

„Ale?“ zeptal se vnímavý Vadim.

„Jaké ale?“

„Z toho, jak to říkáš, je mi jasné, že teď musí přijít ‚ale‘.“

„Stavoval jsem se u Galiny,“ řekl Anton neochotně. „Nepoletí s námi.“

„Kvůli mně?“

„Ne.“ Anton se na chvíli odmlčel. „Kvůli mně.“

„Hm...“ zahučel Vadim hlubokomyslně. „No jo...“

„A jak jsme na tom s nakládkou, první důstojníku?“ zeptal se Anton.

„Vše v pořádku, kapitáne. Můžeme startovat.“

„A co v chatě? Je tam uklizeno?“

„V čí chatě?“

„No, tak třeba v té mojí?“

„Ne, kapitáne. Omlouvám se, kapitáne. Až před chvílí jsem skončil s nakládkou, kapitáne.“

Nízko nad střechami znovu přeletěl červený „rhamphorhynchus“. Anton se po něm podíval.

„Co má tohle znamenat?“ řekl zaskočeně. „Zase CS-268. Myslím, že jsem se musel dostat do středu něčí pozornosti. Tenhle červený ‚rhamphorhynchus‘ s palubním číslem CS-268 mě pronásleduje už od Palácového náměstí.“

„A není v tom náhodou nějaká žena?“ zajímal se Vadim.

„Pochybuj. Ženy mě ještě nikdy v životě nepronásledovaly.“

„Mohly s tím třeba začít až dneska...“ řekl Vadim, ale vtom jej napadlo něco jiného. „A co když je to člen tajného společenství ochránců tachorgů?“

„Rhamphorhynchus“ jim znovu přeletěl nad hlavami a náhle ztichl.

„Vida, tak on nakonec letěl za strejdou Sašou,“ řekl Vadim. „Budou z něj náhradní orgány. Chudák ‚rhamphorhynchus‘! Mimochodem, dovezls pro něj ty věci?“

„Dovezl,“ řekl Anton, ale přitom se díval kamsi za něj. „Ne, můj strukturální první důstojníku. Neletěl za strejdou Sašou...“

Z křovin se vynořil vysoký kostnatý muž ve volné bílé košili a bílých kalhotách. Měl velice snědou hubenou tvář s huňatým obočím a velkýma hnědýma ušima. V ruce držel objemnou tašku.

„To je on,“ řekl Anton.

„Kdo?“

„Muž v bílém. Celou dobu obcházel kolem fronty. A všem se díval do očí.“

„Hned mu vysvětlím, co jsou tachorgové zač,“ řekl Vadim. „A on si to ještě rád rozmyslí.“

Muž v bílém se zastavil dva tři kroky od nich a pozorně si oba lovce prohlédl.

„Víte, že tachorgové útočí na lidi a že to někdy končí opravdu vážnými zraněními?“ zeptal se Vadim. „Víte, že tam můžete snadno přijít k úhoně?“

„Skutečně?“ pronesl muž v bílém. „Tachorgové? To slyším prvně. Ostatně, ono se mě to ani netýká. Přicházím s prosbou. Dobrý den.“ Dvěma prsty se na okamžik dotkl spánku.

„Dobrý den,“ řekl Anton. „Jdete za mnou?“

Neznámý si hodil tašku pod nohy a setřel si z čela pot. V tašce něco dutě břinklo. Bylo to olbřímí, k prasknutí napěchované úložiště, notně ošoupané a s nespočtem řemenů a měděných přezek. „Taška“ se irsky řekne „mála“, ovšem v tomhle případě to rozhodně neplatí, pomyslel si Vadim. Tahle taška je totiž všechno, jen ne malá.

Neznámý pomalu promluvil: „Ano, za vámi.“

Zavřel oči a znovu si dlaní silně promnul tvář. „Jenom se mě prosím neptejte, proč právě za vámi. Je to naprostá náhoda... Stejně dobře jsem mohl přijít za kýmkoli jiným...“

„Máme mimořádné štěstí,“ řekl Vadim zvesela. „Je až k neuvěření, jaké my dneska máme štěstí.“

Neznámý se na něj podíval bez náznaku úsměvu.

„Jste kapitán?“ zeptal se.

„Kapitán jsem potenciálně,“ prohlásil Vadim. „Ovšem kineticky jsem první důstojník a hlavní odborník na tachorgy... Amatérský zvěrozpytec, chcete-li...“

Vadim se pomalu dostával do ráže; již se nedokázal ovládnout. Musel, prostě musel na rtech neznámého za každou cenu vyloudit úsměv, i kdyby jen zdvořilý.

„A navíc jsem také amatérský pilot,“ pokračoval. „Pro případ, že by kapitána přepadlo nahromadění solí v organismu, případně by se u něj objevil sklon k samovolným potratům...“

Neznámý mlčky poslouchal.

OBSAH

Úvodní poznámka	7
První muži na prvním prámu	9
Ubozí zlí lidé	25
Pokus o útěk	33
Kluk z pekla	177
Doslov	315
O autorech	326